

บทที่ 2

การครอบงำของชาวต่างชาติในเอเชียอาคเนย์

1. ทัศนะของนักประวัติศาสตร์ต่อการเปลี่ยนแปลงในเอเชียอาคเนย์

ในทัศนะของนักวิชาการอนุรักษนิยมฝ่ายตะวันตก (Eurocentric) นั้น มักจะมองว่าประวัติศาสตร์ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือประวัติศาสตร์ของดินแดนที่ถูกครอบงำอย่างสิ้นเชิงโดยคนต่างชาติ การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในภูมิภาคนี้เป็นผลมาจากการกระตุ้นจากปัจจัยภายนอก หรือจะกล่าวให้ชัดลงไปก็คือ การเปลี่ยนแปลงของประเทศแถบนี้เกิดจากการแทรกแซงของพวกตะวันตกทั้งสิ้นนับแต่กลางศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา หรือถ้ามองย้อนไปไกลกว่านั้นดินแดนแถบนี้ก็มีอิทธิพลจากจีนและอินเดียเข้าครอบงำอยู่ ทั้งทางด้านศาสนา เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ^{1/} นักวิชาการอนุรักษนิยมเหล่านี้มองภาพด้านเดียวว่าผู้คนใน SEA มีลักษณะเป็นผู้รับ (passive) เอาวัฒนธรรมหรืออำนาจต่าง ๆ จากโลกภายนอกโดยไม่มีปฏิกิริยาใด ๆ และไม่มี การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่เกิดจากเนื้อในของสังคมนั่นเอง ในทางตรงข้ามในทัศนะของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว (Asiancentric) มีความเชื่อว่าพวกเราได้รับเอาอุดมการณ์ ประเพณี หรือวัฒนธรรม ฯลฯ จากโลกภายนอกทั้งหมด แต่คนใน SEA รู้จักปรับตัว หรือเลือกรับบางสิ่งจากภายนอกตลอดจนเป็นฝ่ายที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมของตนเองด้วยเช่นกันทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ฯลฯ คนในแถบนี้รู้จักเลือกเฉพาะสิ่งที่ต้องการและสอดคล้องกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของตนตลอดจนสภาพภูมิศาสตร์ การมองของนักประวัติศาสตร์ชาวยุโรปค่อนข้างจะใช้ค่านิยมส่วนตัว (value judgments) หรือทัศนคติที่มีต่อกลุ่ม SEA ส่วนรวมเป็นเครื่องอธิบายประวัติศาสตร์ของทุก ๆ ประเทศในภูมิภาคนี้ แม้ว่าประเทศต่าง ๆ ในแถบนี้อาจมีลักษณะต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม หรือประวัติศาสตร์บางช่วงที่เหมือนกัน แต่ทว่าโดยทางปฏิบัติแล้ว วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของแต่ละประเทศใน SEA มีความเป็นเอกเทศ ประวัติ

ศาสตร์ของประเทศหนึ่งไม่อาจเป็นตัวแทนที่สมบูรณ์ในการอธิบายวิวัฒนาการของประเทศอื่น และแนวทางการพัฒนาของประเทศวิเศษศาสตร์ตะวันตกก็มิอาจเป็นตัวแทนอธิบายขบวนการเปลี่ยนแปลงใน SEA ได้เช่นกัน

2. การเข้ามามีอิทธิพลของจีนและอินเดีย

อย่างไรก็ตาม เป็นสิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าวัฒนธรรมหรืออุดมการณ์ต่างชาติเข้ามามีอิทธิพลในดินแดนเอเชียอาคเนย์ไม่น้อย ก่อนหน้าที่ชาวตะวันตกจะเข้ามาครอบงำดินแดนแถบนี้ มีอิทธิพลของจีนและอินเดียปกคลุมอยู่แล้วทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมโดยการอพยพเข้ามาตั้งรกรากของชาวจีนและอินเดีย หรือโดยผ่านการติดต่อค้าขายระหว่างกัน นอกจากจีนและอินเดียแล้วยังมีผู้คนชาติพันธุ์ต่าง ๆ เข้ามาในแถบนี้ อีกมากมาย เนื่องจาก SEA มีลักษณะเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างประเทศที่ดีของประเทศในแถบเอเชีย ^{2/} และเป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติด้วยการหลั่งไหลเข้ามาของผู้คนชาติต่าง ๆ ย่อมทำให้ดินแดนแถบนี้กลายเป็นแหล่งที่รวมของวัฒนธรรมและภาษาพูดที่แตกต่างกันออกไปอย่างมากมาย ^{3/} นับด้วยจำนวนร้อย เช่น ในอินโดนีเซียมีกลุ่มวัฒนธรรมที่แตกต่างกันกว่า 50 กลุ่ม มีภาษาพูดต่าง ๆ กว่า 200 ภาษา (ในประเทศที่มีความหลากหลายของภาษาและกลุ่มชน อาทิเช่น อินโดนีเซีย และพม่า นั้นมักจะมีปัญหาการทะเลาะวิวาทของคนกลุ่มน้อยอย่างรุนแรงจนบางครั้งกลายเป็นการสู้รบไป)

อาจกล่าวได้ว่าสาเหตุสำคัญของการอพยพเข้ามาสู่ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ของจีนและอินเดียคือ การแสวงหาไขชุกและ การเผยแพร่ศาสนา ชาวอินเดียมุ่งนำศาสนาพุทธ และศาสนาฮินดู เข้ามาและหลักการของศาสนาฮินดูนี้เองที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการปกครองของประเทศในแถบนี้หลายประเทศ เช่น ไทย ด้านการค้านี้ ชาวจีนและอินเดียมุ่งค้าขายแลกเปลี่ยนกับชาวพื้นเมืองเป็นสำคัญ ทำให้การค้าขายของ SEA ขยายตัวจากระดับหมู่บ้านหรือท้องถิ่นภายในกลายเป็นการค้าระดับประเทศ

และมีผลให้ระดับเศรษฐกิจขยายตัวเพิ่ม อย่างไรก็ตาม การเข้าไปอยู่ในแต่ละประเทศของชาวจีนและอินเดียมีขนาดแตกต่างกัน เช่น ประเทศพม่าและมลายูจะมีชาวอินเดียเข้าไปอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ชาวจีนจะอยู่ในมลายูด้วยสัดส่วนที่มากกว่าอยู่ในประเทศพม่า เป็นต้น ในช่วงศตวรรษที่ 19 - 20 เมื่ออังกฤษได้มลายูเป็นเมืองขึ้นและมีความต้องการแรงงานราคาถูก เป็นจำนวนมาก เพื่อทำสวนยางและอุตสาหกรรมของอังกฤษ อนึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวมีการเลิกทาสในอินเดียพอดี ^{4/} จึงน่าจะเป็นได้ว่ามีแรงงานเสรีเกิดขึ้นมากมายในอินเดียที่ต้องการออกแสวงหาโชคความในต่างประเทศ แรงงานอินเดียอพยพเข้ามาในมลายูมากจนบางครั้งรัฐบาลเจ้าของประเทศต้องสั่งห้าม ส่วนการเข้ามาของชาวจีนในแถบ SEA นั้นในบางระยะเวลาเป็นเพราะเกิดความอดอยากขึ้นในเมืองจีนทำให้คนจีนอพยพออกมาแสวงหาที่อุดมสมบูรณ์กว่า และบางระยยะเวลานั้นรัฐบาลจีนจะสนับสนุนให้คนจีนทำการค้ากับต่างประเทศอย่างกว้างขวาง ^{5/} เช่น สมัยรัฐบาล ดร. ซุน ยัต เซ็น คนจีนอพยพเข้ามาสู่ SEA เป็นจำนวนมาก พร้อมกับนำเอาความจงรักภักดีต่อแผ่นดินแม่ของตนอย่างฝังใจเข้ามาด้วย

ทั้งจีนและอินเดียที่อพยพเข้ามาใน SEA นอกจากจะนำเอาวัฒนธรรมหรือศาสนาเข้ามาเผยแพร่แล้ว สิ่งที่เป็นอันตรายต่อ SEA ที่สุดคือ การเข้าครอบงำทางเศรษฐกิจ

2.1 บทบาททางเศรษฐกิจของชาวจีนและอินเดียใน SEA

ชาวจีนและอินเดียมีบทบาททางเศรษฐกิจใน SEA อยู่ไม่น้อยกว่าชาวตะวันตกเลย นับแต่ระดับการเป็นแรงงาน คนกลาง เจ้าของกิจการค้า ตลอดจนการจัดการธุรกิจ การอพยพเข้ามาของจีนและอินเดียเพิ่มอย่างมากในปลายศตวรรษที่ 19 แรงจูงใจอย่างหนึ่งก็คือ ค่าจ้าง เพราะความต้องการแรงงานโดยกิจการของชาวตะวันตกและกิจการของชาวจีนและอินเดียที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว นอกจากนั้นรัฐบาลอาณานิคมยังส่งเสริมให้มีแรงงานอพยพเข้ามาในเขตที่มีแรงงานไม่พอ เช่น ในอินโดนีเซีย ชาวจีน

และชาวอินเดียนที่อพยพเข้ามาในระยะแรก ๆ นั้นมิได้มีความตั้งใจจะเข้ามาตั้งรกรากอยู่ใน SEA ^{e/} แต่จะพยายามสะสมเงินทองแล้วโยกย้ายกลับบ้านเกิดเมืองนอนของตนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น กระแสการอพยพเข้ามาจึงมิใช่ขาดสาย มีผู้อพยพบางกลุ่มเหมือนกันที่ไม่กลับบ้านเกิดเมืองของตนซึ่งส่วนมากจะเป็นกรรมกร เงินที่ทำได้นอกจากจะส่งไปให้ญาติในประเทศตนแล้วจะมีส่วนหนึ่งที่เก็บสะสมลงทุนในธุรกิจต่าง ๆ เช่น เหมืองแร่ การค้า นายทุน นายหน้า นายธนาคาร ฯลฯ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างชาวจีนกับชาวอินเดียนแล้ว ชาวอินเดียนมีอัตราส่วนที่จะอยู่ใน SEA อย่างถาวรน้อยกว่าจีน ถ้าจะสังเกตให้ดีจะพบว่าอาชีพที่จีนหรืออินเดียนมีความถนัดมากคือ การเป็นคนกลางทางการค้าผู้อพยพเหล่านี้ประสบผลสำเร็จในธุรกิจการค้ามากกว่าคนพื้นเมืองเสียอีกโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนในมลายู และในประเทศไทย บทบาทของการเป็นคนกลางในอุตสาหกรรมและการค้าข้าวของชาวจีนจะเด่นชัดมากในทุกประเทศของ SEA แม้การผลิตข้าวจะเป็นกิจกรรมที่ชาวพื้นเมืองเป็นผู้จัดทำ แต่หลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว ชาวจีนจะเป็นผู้มิบทบาทไปตลอดนับแต่การซื้อข้าวจากชาวนามาโรงสี การสีข้าว การค้าข้าวหรือการเป็นผู้ส่งออก นอกจากนั้นบทบาทการเป็นพ่อค้าทั้งภายในประเทศและต่างประเทศก็เด่นชัด เช่น ในมลายูและในประเทศไทย คนจีนจะเป็นผู้นำสินค้าจากท่าเรือเข้าไปทำการแลกเปลี่ยนกับสินค้าต่าง ๆ ของชาวพื้นเมืองที่อยู่ในเขตที่ท่าไกลการคมนาคม และนำสินค้าจากพื้นเมืองส่งออกไปยังต่างประเทศด้วย อาจกล่าวได้ว่าบทบาททางเศรษฐกิจใน SEA ส่วนใหญ่นอกจากที่เป็นกิจการของตะวันตกแล้ว ชาวจีนและชาวอินเดียนจะมีบทบาทรองลงมา ยกเว้นในพม่า แม้ว่าชาวจีนและอินเดียนจะมีบทบาทในระดับกลางและระดับสูงทางธุรกิจอยู่ไม่น้อย แต่ส่วนใหญ่ของผู้อพยพเหล่านี้อยู่ในระดับแรงงาน ซึ่งมีบทบาทในการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของ SEA ในฐานะแรงงานราคาถูก อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแลกเปลี่ยนประโยชน์ซึ่งกันและกันคือ ผู้อพยพเข้ามาส่วนมากก็เพราะต้องการแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าและหนีความแร้นแค้นในประเทศของตน ขณะเดียวกันกิจการต่าง ๆ ใน SEA

ที่ต้องการแรงงานราคาถูก แต่ข้อที่น่าคิดก็คือ บทบาททางเศรษฐกิจของผู้อพยพเหล่านี้ ได้ให้ผลประโยชน์ที่แท้จริงแก่ SEA ลักเท่าใดและบทบาทของชาวพื้นเมืองเองมีเพียงไร

3. การครอบงำโดยชาวตะวันตก

สาเหตุการล่าอาณานิคม

นอกจากจีนและอินเดียแล้วชาวตะวันตกได้เข้ามามีอิทธิพลเหนือดินแดนแถบนี้ เป็นเวลานาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา การที่ประเทศทุนนิยมตะวันตกต้องการเข้ามามีอำนาจในแถบนี้เนื่องจากเอเชียอาคเนย์เป็นทางผ่านของยุโรปและสหรัฐอเมริกาในการเข้ามาหาประโยชน์ทางการค้าจากจีน อินเดีย และ ญี่ปุ่น และทำให้หลายประเทศในดินแดนแถบนี้กลายเป็นเมืองขึ้น (colony) ของประเทศนายทุนไปในที่สุด

ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการล่าอาณานิคมขนาดใหญ่คือ

1) แรงผลักดันทางด้านเศรษฐกิจ

ในราวศตวรรษที่ 16 - 18 เกิดปรากฏการณ์หลายประการ อันมีผลนำไปสู่การสลายตัวของระบบฟิวด้ล เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรม และเกิดระบบทุนนิยมเต็มรูปในศตวรรษที่ 18" ^{1/} ปรากฏการณ์ดังกล่าว เช่น การฟื้นฟูศิลปวิทยา การปฏิรูปทางศาสนา การเกิดรัฐชาติ (Nation State) และการปฏิวัติกรรมพี (คนชั้นกลาง) ปรากฏการณ์ต่าง ๆ มีผลต่อการปฏิวัติทางวงการพาณิชย์ เช่น การสนับสนุนของรัฐบาล ปอร์ตุเกสและสเปน ในช่วงศตวรรษ 16 - 18 มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศอย่างกว้างขวางขึ้น เกิดมีตลาดโลก มีการแบ่งงานกันทำ ชนชั้นพ่อค้ากลายเป็นบุคคลชั้นนำของสังคม เกิดการขยายตัวของการสะสมทุนและสถาบันการเงินในยุโรป อนึ่งการปฏิวัติกรรมพีมีผลให้ความสัมพันธ์แบบฟิวด้ลสลายไป ชาวนาที่เคยผูกพันกับที่ดินกลายเป็นแรงงานเสรี อำนาจของชนชั้นขุนนางและเจ้านายลดลงแต่มี

อำนาจของนายทุนแทนที่ การปฏิวัติครั้งใหญ่ที่สุดในฝรั่งเศส คศ. 1789 ^{8/} และ
หลังจากนั้นก็ค่อย ๆ แพร่หลายไปยังประเทศอื่น ๆ ในยุโรป

เมื่อมีสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมขึ้นและ
ชนชั้นกลางกลายเป็นผู้มีอำนาจนั้น สถานะภาพของชาวนาและแรงงานขึ้นต่ำมิได้ดีขึ้น
มิได้มีสิทธิมีเสียงในการปกครองผลตอบแทนส่วนใหญ่ตกกับนายทุน การสะสมทุนเพิ่มขึ้น
โดยที่ค่าแรงหรือสวัสดิการอื่น ๆ ของคนงานมิได้เพิ่มเท่าที่ควร มีการกีดกันการรวมตัว
ของกรรมกร จะเห็นว่าเมื่อระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมขยายตัวไปมากแล้ว การผลิตสินค้า
มีเกินความต้องการของคนภายในประเทศ ดังนั้นจึงต้องหาแหล่งระบายสินค้า ในขณะที่
เดียวกันก็แสวงหาวัตถุดิบราคาถูกเพื่อการผลิตด้วย เนื่องจากการผลิตทางอุตสาหกรรม
นั้น เมื่อลงทุนผลิตแล้วการลดจำนวนผลิตทำยาก เพราะจะมีเครื่องมือเครื่องจักรว่างงาน
(excess capacity) อยู่มาก ดังนั้นการล่าเมืองขึ้นเพื่อการผูกขาดทางเศรษฐกิจจึง
เป็นทางออกของประเทศอุตสาหกรรมเหล่านี้ ในช่วงศตวรรษที่ 19 - 20 มีประเทศ
ต่าง ๆ ในแอฟริกาและเอเชียเป็นเมืองในอาณัติของตะวันตกมากมาย การขยายระบบ
ทุนนิยมไปยังทวีปต่าง ๆ ในโลกมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายประการคือ ประเทศ
เจ้าของทุนได้ประโยชน์จากการหาทรัพยากรต่าง ๆ ได้ราคาถูก และมีตลาดขายวัตถุ
สำเร็จรูปอุตสาหกรรมของตนแต่ผลที่ตามมา คือ ความขัดแย้งแย่งผลประโยชน์ระหว่าง
ประเทศนายทุนในดินแดนต่าง ๆ ความขัดแย้งบางครั้งมีผลนำมาสู่สงครามได้ ขณะเดียว
กันประเทศที่ถูกลัทธิทุนนิยมเข้ามาแสวงหาประโยชน์มักจะถูกเป็นประเทศอาณานิคมของ
มหาอำนาจประเทศใดประเทศหนึ่ง และอาจมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเทศได้
บ้างบางส่วน เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจหรือวัฒนธรรมดั้งเดิม

วิธีการขยายตัวของจักรวรรดินิยม

การขยายตัวเข้ามาของลัทธิจักรวรรดินิยมมีหลายรูปแบบ นอกจากการใช้

กำลังทหารเข้ายึดดินแดนต่าง ๆ เป็นอาณานิคมแล้ว การแทรกซึมทางเศรษฐกิจด้วยการผูกขาดตลาดการค้าและแหล่งวัตถุดิบ โดยการทำสัญญาผูกมัดต่าง ๆ ก็เป็นอีกหนทางหนึ่ง นอกจากนั้นการเผยแพร่ทางความคิด ศาสนา หรือวัฒนธรรมยังเป็นอีกรูปแบบของการเผยแพร่ลัทธิจักรวรรดินิยมของนายทุนตะวันตก

อาจกล่าวโดยสรุปสาเหตุทาง เศรษฐกิจที่บรรดาประเทศอุตสาหกรรมต้องการมีประเทศอาณานิคม คือ ^{9/}

1. เป็นแหล่งวัตถุดิบสำคัญ ยิ่งทุนนิยมเติบโตขนาดการผลิตขยายตัวขึ้น ความต้องการแหล่งทรัพยากรยิ่งมีมาก การผูกขาดกอบโกยทรัพยากรจึงเป็นสิ่งจำเป็น
2. เป็นตลาดระบายสินค้า ที่สำคัญของประเทศ เมืองแม่
3. เป็นแหล่งระบายนทุนของประเทศ เมืองแม่ การเข้ามาลงทุนทำกิจการในอาณานิคม โดยได้ประโยชน์จากการประหยัดค่าขนส่ง เนื่องจากการผลิตตั้งใกล้แหล่งวัตถุดิบ ทั้งยังได้ประโยชน์จากการใช้แรงงานราคาถูกในประเทศอาณานิคมด้วย (อย่างไรก็ตามในการล่าอาณานิคมในเอเชียอาคเนย์ในยุคแรก ๆ นั้นชาวตะวันตกมิได้มีการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในประเทศใต้อำติของตนมากนัก)

ในกรณีของ เอเชียอาคเนย์นั้น สาเหตุที่ชาวตะวันตก เข้ามาล่าอาณานิคมนั้น นอกจากสาเหตุทั่วไปดังกล่าวแล้ว ใน SEA นี้เป็นด่านสำคัญระหว่างตะวันตกกับจีน หรือ เป็นศูนย์กลางการค้าทางทะเลที่ดีอีกด้วย หนึ่งเมื่อประเทศยุโรปกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมนั้นระดับรายได้ประชากรโดยหัว เฉลี่ยสูงขึ้นและมีความต้องการบริโภคสินค้าบางประเภทเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าบริโภคจากธรรมชาติ เช่น ชา กาแฟ น้ำตาล ซึ่งภูมิภาคแถบเอเชียอาคเนย์สามารถสนองวัตถุดิบได้ดี หนึ่งประเทศในเอเชียระยะแรก ๆ นั้นไม่สนใจที่จะเปิดประเทศค้าขายกับตะวันตกนัก ^{10/} ชาวตะวันตกพบอุปสรรคมากมายในการติดต่อ ดังนั้นหนทางที่สะดวกที่สุดคือ การเข้า

ครอบครอง เป็นอาณานิคม เสีย เลย

2) แรงผลักดันทางด้านอุดมการณ์ นอกจากเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ความต้องการเผยแพร่อุดมการณ์ทางศาสนาและการเมืองเป็นสาเหตุอีกประการของการล่าอาณานิคม มิชชันนารีชาวตะวันตกเข้ามาเผยแพร่ศาสนาในเอเชียอาคเนย์และไม่ได้รับการต้อนรับ หรือบางครั้งมีการต่อต้านจากชาวพื้นเมืองด้วย ทำให้มิชชันนารีเหล่านี้เรียกร้องให้รัฐบาลของตนคุ้มกันซึ่งมีผลให้ชาวตะวันตกเข้ามากุมอำนาจทางการเมือง การปกครองในภูมิภาคนี้ด้วย

จะเห็นได้ว่าการเข้ามาครอบครองอาณานิคมในเอเชียอาคเนย์โดยประเทศตะวันตกนั้นมีแรงจูงใจหรือแรงผลักดันทางด้านเศรษฐกิจและอุดมการณ์ทางศาสนาเป็นสำคัญ นอกจากนั้นยังถือเป็นการสร้างเกียรติภูมิของประเทศตน ทั้งเพื่อความคุ้มครองแก่พลเมืองของตนที่ไปอยู่อาศัยในประเทศอื่น ๆ ปรากฏว่าดินแดนที่ตกเป็นอาณานิคมของตะวันตกโดยนิตินัย เช่น พม่า และ มลายูตกเป็นของอังกฤษ เวียดนาม กัมพูชา และลาว ตกเป็นของฝรั่งเศส ฟิลิปปินส์เคยตกเป็นอาณานิคมของสเปนแต่ต่อมากลายเป็นของสหรัฐอเมริกา ส่วนอินโดนีเซียนั้นตกเป็นของดัตช์ ไทยมิได้ตกเป็นอาณานิคมของประเทศใดโดยนิตินัย แต่โดยทางพฤตินัยแล้วคงจะต้องยอมรับความจริงว่าไทยเป็นอาณานิคมทางเศรษฐกิจของตะวันตกมานับแต่มีการเปิดประเทศกลางศตวรรษที่ 19 โดยสนธิสัญญาเบาว์ริง (คศ. 1855) และหลังสงครามโลกครั้งที่สองอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองต่อไทยมีมากขึ้น และในปัจจุบันนี้นอกจากสหรัฐอเมริกาแล้วไทยยังพึ่งพิงญี่ปุ่นมากด้วยเช่นกัน

4. บทบาทของชาวพื้นเมืองทางเศรษฐกิจในช่วงการเป็นอาณานิคม

เป็นที่แน่นอนว่า เมื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจตกอยู่ใต้การควบคุมของคนต่างชาติผลประโยชน์ย่อมตกอยู่ภายในประเทศน้อยกว่าที่ควร ในขณะที่เดียวกันเมื่อลัทธิล่า

อาณานิคมเข้ามาครอบงำประเทศนั้น ชาวพื้นเมืองต้องถูกบังคับหลายอย่าง เช่นการเพาะปลูกต้องเป็นไปตามที่เมืองแม่ต้องการ ดังนั้นลักษณะการผลิตที่พอเพียงในตัวเองแบบดั้งเดิมเสื่อมสลายไปทั้งอุตสาหกรรมพื้นบ้าน และการเกษตรกรรมหลายประเภท คนพื้นเมืองในอาณานิคมหลายประเทศต้องกลายเป็นแรงงานรับจ้างราคาถูกตามสภาพเศรษฐกิจ นอกจากนั้นในหลาย ๆ ประเทศชาวตะวันตกมีการออกกฎหมายบังคับเกณฑ์แรงงานโดยตรง

อย่างไรก็ตามการผลิตตามแบบดั้งเดิมยังมีอยู่มาก ในหลายประเทศ การผลิตพืชอาหารยังคงมีอยู่ และมีแนวโน้มขยายตัวเป็นการผลิตขนาดใหญ่เพื่อการส่งออก เช่น การผลิตข้าวในไทย พม่า และอินโดจีน เป็นต้น ส่วนในเขตที่มีประชากรหนาแน่น ที่ดินมีน้อยและถูกบังคับให้เพาะปลูกพืชอื่นตามความต้องการของตะวันตก การปลูกพืชอาหารจึงไม่เพียงพอกับความ需求和ต้องสั่งซื้อข้าวจากต่างประเทศ ในปลายศตวรรษที่ 19 นั้นไทย พม่า และอินโดจีนเป็นผู้ส่งข้าวออกที่สำคัญของโลก ทั้งนี้โดยการสนับสนุนของรัฐบาลแต่ละประเทศ เช่น การออกกฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน และการปล่อยแรงงานให้เป็นอิสระในประเทศไทย หรือการสนับสนุนทางเทคนิคชลประทานโดยวิศวกรฝรั่งเศสในอินโดจีน เป็นต้น นอกจากข้าวแล้วคนพื้นเมืองในอินโดนีเซียและมลายูมีบทบาทในการผลิตยางพาราด้วย แต่เป็นการผลิตขนาดเล็กและผลิตผลมีมาตรฐานต่ำกว่ากิจการของตะวันตก ทั้งนี้อาจเป็นด้วยปริมาณของทุนและเทคโนโลยีที่ต่ำกว่าพวกตะวันตก อย่างไรก็ตามความยืดหยุ่นของการผลิตของชาวพื้นเมืองมีมากกว่าเนื่องจากการผลิตมีขนาดเล็กการลงทุนต่ำ เมื่อเกิดภาวะกระทบกระเทือนต่อราคาหรือการผลิตยางยอมหันไปผลิตสิ่งอื่นแทนได้ง่าย ต่างจากกิจการตะวันตก ซึ่งมีขนาดใหญ่การเปลี่ยนแปลงย่อมมีความลำบาก ส่วนกิจการยางพาราในไทยนั้นชาวตะวันตกไม่มีบทบาทมากนัก ทั้งรัฐบาลไทยค่อนข้างจะกีดกันด้วยส่วนใหญ่กิจการยางพาราในไทยจะตกในมือของคนเอเชีย นอกจากข้าวและยางแล้ว

มีพืชชนิดอื่น ๆ ที่คนพื้นเมืองมีบทบาทในการผลิต เช่น ยาสูบ ปอ มะพร้าว มีการผลิตโดยคนพื้นเมืองฟิลิปปินส์เป็นส่วนใหญ่ ชาวอเมริกันมักจะลงทุนในขั้นแปรรูป เช่น การกลั่นน้ำมันมะพร้าว การทำน้ำตาล เป็นต้น

สรุป กล่าวได้ว่าคนพื้นเมืองยังมีบทบาททางเศรษฐกิจอยู่ไม่น้อย หลังจากการตกเป็นอาณานิคม แต่ทว่าเป็นบทบาทของการผลิตสินค้าขั้นปฐมทางเกษตรเสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกิจการขั้นแปรรูปนั้นตกอยู่ในมือของชาวต่างชาติเกือบจะโดยสิ้นเชิง เช่น การทำน้ำตาล การกลั่นน้ำมัน ส่วนการค้า หน้าที่คนกลาง กิจการธนาคาร ฯลฯ เหล่านี้ก็ตกในมือคนต่างชาติเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนและอินเดีย และแม้ว่าคนพื้นเมืองมีบทบาทในการผลิตสินค้าขั้นปฐมอยู่ไม่น้อย แต่เป็นบทบาทที่ตกอยู่ใต้การบังคับหรือชี้ทางให้เดินของตะวันตก เช่น การปลูกอ้อยในฟิลิปปินส์ทำได้จำกัด แม้จะมีที่ดินอย่างมากเพราะคิดเงื่อนไขของรัฐบัญญัติ "Tyding - Mc Duffie Act" ของอเมริกา ^{11/} ซึ่งจำกัดการนำสินค้าเข้าสหรัฐที่ไม่ต้องเสียภาษีเอาไว้ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าประเทศอาณานิคมต้องเสียเปรียบทุกทาง คือ ต้องผลิตตามที่ตะวันตกอนุญาต และทำการซื้อขายได้เฉพาะกับเมืองแม่ในราคาที่ถูกลงเปรียบ ทั้งยังถูกจำกัดจำนวนการผลิตด้วยกฎหมาย ฯลฯ แม้ไทยจะมีได้ตกเป็นอาณานิคม แต่ก็ถูกบังคับโดยทางอ้อมจากสัญญาที่ไม่มีอายุความ คือ เบาว์ริง ในหลายทางจนทำให้ต้องสูญเสียการผลิตหลาย ๆ อย่างไปในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 เช่น น้ำตาล การทอผ้า จะเห็นได้ว่าประเทศจักรวรรดินิยมเอาเปรียบประเทศอาณานิคม หรือประเทศที่ด้อยกำลังกว่าในทุกวิถีทาง ซึ่งก็เกือบจะไม่ผิดอะไรกับสภาพในปัจจุบันนี้เพียงแต่วิธีการปัจจุบัน เป็นไปอย่างนุ่มนวลกว่า และใช้กำลังทางเศรษฐกิจบังคับแทนแสนยานุภาพทางทหาร

ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดูจะมีความสำคัญในประวัติศาสตร์
ที่ผ่านมาไม่น้อย จะเห็นได้จากปัจจุบันได้มีการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ
(สมาคมอาเซียน) แต่จะประสบผลสำเร็จเพียงไรก็ขึ้นกับความจริงใจที่มี
ต่อกันและจิตสำนึกร่วมกันในการจะป้องกันหรือต่อสู้การเอารัดเอาเปรียบจาก
มหาอำนาจทั้งหลาย ซึ่งปัจจุบันนี้รวมถึงญี่ปุ่นด้วย

เชิงอรรถ

1. David Joel Steinberg, In Search of South East Asia: A Modern History, (Kualalumpur : Oxford University Press, 1975), PP. 3-7.
2. B.R. Peary, An Introduction to the History of Southeast Asia (2nd), (Kualalumpur : Long man, 1965), pp. 9-10.
3. Cora Dubois, Social Forces in Southeast Asia, (Cambridge, 1959), p. 27.
4. อุษณีย์ วรรณสุด และคณะ, พื้นฐานการเมืองเศรษฐกิจ และสังคมในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, (กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2516), หน้า 10.
5. ในอดีตช่วง ค.ศ.1895-1972 จีนอพยพเข้ามาใน SEA. มาก ประมาณ 360,000 คน ในปี ค.ศ.1927 ส่วนใหญ่จะอพยพไปอยู่ตามเมืองหลวงของประเทศ
6. ผู้สนใจโปรดศึกษารายละเอียดจาก William G. Skinner, Chinese Society in Thailand : An Analytical History. (Itaca, New York: Cornell University Press, 1957).
7. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2527), หน้า 81.
8. เรื่องเดียวกัน, หน้า 88.
9. D.J.M. Tate, The Making of Modern South-East Asia, Vol. 1, The European Conquest, (Kualalumpur : Oxford University Press, 1971).
10. อุษณีย์ วรรณสุด, เรื่องเดิม, หน้า 6.
11. อัสสัมจินพงศ์ ฉัตราคม, รศ., ประวัติการพัฒนาเศรษฐกิจของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้, (กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์, 1515), หน้า 27.